

DOI: 10.31617/3.2023(129)03
УДК 346.548:355.271

ПРИМАК Володимир,

д. ю. н., професор кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного
університету

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ORCID: 0000-0002-9054-5017

v.prymak@knute.edu.ua

PRYMAK Volodymyr,

Doctor of Sciences (Law),

Professor at the Department of International,
Civil and Commercial Law
State University of Trade and Economics

19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine

ORCID: 0000-0002-9054-5017

v.prymak@knute.edu.ua

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На новому етапі російської збройної агресії проти України вітчизняна правова система зазнає масштабних змін, пов'язаних із запровадженням нових, адекватних теперешній ситуації механізмів правового регулювання, або адаптацією до наявних обставин традиційних правових моделей. Відповідні правові проблеми доводиться вирішувати й у сфері договірних відносин – у регулятивних і охоронних правовідносинах з різним суб'єктом складом щодо різних за своїм правовим режимом об'єктів цивільних прав. Тому метою представленої статті є визначення основних параметрів адаптаційних змін механізму правового регулювання договірних відносин саме в період відсічі російській агресії на етапі запровадження в Україні воєнного стану. Реалізація поставленої мети передбачає застосування системного, формально-юридичного методів, а також методів структурного та функціонального аналізу (зокрема останні покликані сприяти визначенню місця, характеру взаємодії та функціонального потенціалу правових засобів, сукупність яких утворює відповідний механізм). У статті наголошується на тому, що як складова цивільного (приватного) права, договірне право у разі виникнення істотних загроз безпеці держави зазнає вирішального впливу з боку публічного права, насамперед щодо обмеження дії принципу свободи договору – у сфері публічних і оборонних закупівель, забезпеченні продовольчої безпеки щодо об'єктів нерухомості. Водночас будь-які такого роду законодавчі новели повинні узгоджуватися з принципами справедливості, розумності й добросовісності. Результати проведеного дослідження дали змогу дійти висновку про те, що в умовах війни законодавчому коригуванню підлягають вияви усіх елементів механізму правового регулювання договірних відносин. Йдеться, серед іншого, про спеціальні вимоги до порядку укладення, форми і змісту окремих різновидів договорів як підстави виникнення й безпосереднього регулятора дого-

THE MECHANISM OF LEGAL REGULATION OF CONTRACTUAL RELATIONS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

At the new stage of Russian armed aggression against Ukraine, the domestic legal system is undergoing large-scale changes associated with the introduction of new legal regulation mechanisms adequate to the current situation, or the adaptation of traditional legal models to existing circumstances. Corresponding legal problems have to be solved in the field of contractual relations – in regulatory and protective legal relations with different subject composition, regarding objects of civil rights that differ in their legal regime. Therefore, the purpose of the presented article is to determine the main parameters of adaptive changes in the mechanism of legal regulation of contractual relations precisely during the period of repelling Russian aggression at the stage of the introduction of martial law in Ukraine. The realization of the set goal involves the application of systemic, formal-legal methods, as well as methods of structural and functional analysis (in particular, the latter are designed to help determine the place, nature of interaction and functional potential of legal means, the totality of which forms the appropriate mechanism). The article emphasizes that, as a component of civil (private) law, contract law in the event of significant threats to the security of the state is decisively influenced by public law, primarily in relation to the limitation of the principle of freedom of contract – in the field of public and defence procurement, ensuring food security, regarding real estate objects. At the same time, any legislative amendments of this kind must be consistent with the principles of justice, reasonableness and good faith. The results of the research made it possible to come to the conclusion that in the conditions of war, all elements of the mechanism of legal regulation of contractual relations are subject to legislative adjustment. These are, among other things, special requirements for the procedure for conclusion, form and content of certain types of contracts as the basis for the emergence and direct regulator of contractual obligations; clarification

Copyright © 2023, Автор(и). Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License 4.0 (CC-BY) Міжнародна ліцензія, (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

вірного зобов'язання; уточнення правового статусу окремих груп учасників договірних відносин і правових режимів деяких видів майна; визначення спеціальних меж застосування певних способів цивільно-правового захисту, включно з продовженням дії строків позовної давності.

Ключові слова: механізм правового регулювання, договір, свобода договору, правовий статус, способи захисту цивільних прав та інтересів, справедливість, розумність, добросовісність.

of the legal status of certain groups of participants in contractual relations and legal regimes of certain types of property; determining the special limits of the application of certain ways of civil legal protection, including the extension of the statute of limitations.

Keywords: mechanism of legal regulation; contract, freedom of contract, legal status, ways of protecting civil rights and interests, justice, reasonableness, good faith.

JEL Classification: K33.

Вступ.

З початком у лютому 2022 р. широкомасштабного вторгнення російської армії в Україну перед вітчизняною правовою системою постало глобальне завдання з адаптації правових засобів, що утворюють численні механізми правового регулювання у різних сферах суспільних відносин, до нового масштабу загрози самому існуванню української держави і української нації. Звичайно, відповідний комплекс правових проблем доводиться повсякчас розв'язувати й у царині договірних відносин.

У поточній правотворчості на законодавчому рівні це проявилось прийняттям, серед іншого, таких відправних за значущістю і часом правових актів: Закони України від 15.03.2022 № 2120-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану" (2022) та від 24.03.2022 № 2145-IX "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану" (2022). На підзаконному рівні передусім варто згадати норми постанов Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 164 "Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану" (2022) і № 169 "Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану" (2022), а також положення постанови Кабінету Міністрів України від 05.03.2022 № 206 "Деякі питання оплати житлово-комунальних послуг в період воєнного стану" (2022).

У наведених та багатьох інших актах вітчизняного законодавства періоду дії воєнного стану простежується доволі послідовна правова політика, спрямована на приведення механізмів правового регулювання окремих сфер і видів цивільних відносин у відповідність до надзвичайних обставин, що характеризують умови війни. Це забезпечувалось завдяки різним за ієрархією джерелам правового регулювання, через коригування правового статусу окремих категорій учасників договірних відносин або правового режиму об'єктів цивільних прав і способів цивільно-правового захисту, шляхом змін у деяких процедурах правозастосовної діяльності, порядку укладення певних договорів і темпоральному вимірі цивільних правовідносин.

Через зазначене метою цієї статті є визначення основних параметрів адаптаційних змін механізму правового регулювання договірних відносин саме в період відсічі російській агресії на етапі впровадження в Україні воєнного стану.

Поставлена мета спонукає до формулювання гіпотези, що полягає у констатації вирішального коригувального впливу публічних інтересів у сфері безпеки й оборони держави та релевантних їм норм і регулятивних методів публічного права на всі без винятку елементи механізму правового регулювання договірних відносин та найвиразніше пов'язані з ним вияви галузевих принципів цивільного права.

Реалізація мети передбачає неодмінне застосування системного (у розрізі взаємодії різних складових національної правової системи та її системи права) й формально-юридичного (зادля врахування онтологічної сутності, гносеологічного й аксіологічного значення правових засобів, об'єднаних поняттям механізму правового регулювання) методів, а також методів структурного та функціонального аналізу (оскільки вони здатні сприяти визначенню місця, характеру взаємодії та функціонального потенціалу правових засобів, сукупність яких утворює відповідний механізм).

З огляду на суть порушеної наукової проблеми, мету статті, сформульовану гіпотезу та інструментальні можливості окреслених методів план викладу результатів проведеного дослідження охоплює такі складові: у першій частині – розкриття змісту, теоретичного й практичного значення, а також напрямів використання доктринальної конструкції "механізм правового регулювання" щодо цивільних відносин загалом і договірних відносин зокрема (розділ "Універсальна теоретична конструкція"); у другій частині – встановлення чинників, що вирішальною мірою впливають на функціонування механізму правового регулювання договірних відносин в умовах війни та юридична кваліфікація наслідків зазначеного впливу (розділ "Вплив публічного права в умовах війни"); у третій – конкретизація властивих умовам війни корективів у правовому регулюванні договірної сфери на рівні центрального елемента розглянутого правового механізму, яким є власне договірні правовідносини та їх зміст (розділ "Імперативне коригування змісту договірних правовідносин").

1. Універсальна теоретична конструкція.

У вітчизняній правовій науці загалом й у цивілістиці зокрема механізм правового регулювання постає як одна з найуніверсальніших, ефективних і у дослідницькому, і у практичному плані теоретичних конструкцій. Вона слугує методологічною основою для дослідження ефективності цивільно-правового впливу на особисті немайнові та майнові (Яроцький, 2012), договірні (Калаур, 2015, с. 26–36) та позадоговірні (Отрадна, 2014, с. 16–22) відносини. Доцільність її

використання зумовлена функціональними властивостями й особливостями взаємодії притаманних їй складових, регулювальний потенціал яких сповна виявляє себе на окремих стадіях правового регулювання. При цьому у згаданих елементах і стадіях належним чином відображаються об'єктивні закономірності вироблення й реалізації правової політики держави, правотворчої та правозастосовної діяльності.

Зазвичай до структури механізму правового регулювання вітчизняні дослідники включають норми позитивного права та інші правові приписи (умови договору зокрема) юридичні факти, правовідносини, акти реалізації прав і обов'язків сторін цих правовідносин та нарешті акти захисту суб'єктивних цивільних прав й інтересів. Проте самотійна значущість останньої (охоронної, умовно відмежованої від регулятивної) складової подекуди не достатньо увиразнюється, що здебільшого й зумовлює варіювання побудови розглянутої структури згідно з п'ятьма (Федорченко, 2014, с. 52) або чотирма елементами (Коструба, 2015, с. 312) – тобто з включенням до неї або виключенням з неї актів цивільно-правового захисту.

У своєрідний спосіб така варіативність сприйнята у судовій практиці. Так, у постанові Касаційного цивільного суду в складі Верховного Суду від 06.07.2022 у справі № 521/20396/18 (2022) наголошується на:

- кваліфікації порушення (невизнання, оспорювання) суб'єктивного цивільного права чи інтересу як юридичного факту – підстави виникнення у потерпілої особи права на застосування конкретного способу захисту;
- належності захисту цивільних прав та інтересів до механізму правового регулювання саме порушених (тобто регулятивних) цивільних відносин;
- факультативності цього захисного елемента у структурі згаданого механізму, "оскільки він з'являється лише за необхідності вирівнювання викривленого розвитку правового регулювання цивільних відносин з метою приведення їх у певний стан – відповідно до умов договору або положень законодавства".

Безперечно, наведені міркування можуть бути піддані критиці з погляду сприйняття системного взаємозв'язку регулятивних і охоронних правовідносин, логічного кореспондування прав на власні або чужі дії і права на захист як іманентних складових суб'єктивного цивільного права. Проте зазначене не заперечує ефективності явленого судовою практикою підходу, який спирається на усвідомлення регулювального потенціалу кожної складової механізму правового регулювання та закономірностей динаміки його функціонування.

Варто звернути увагу на те, що у закордонній науковій літературі, попри невживання структурно визначеного терміну "механізм правового регулювання", визначення змісту і порядку застосування

способів захисту прав сторін договору постає як неодмінний елемент доктринального дискурсу й практичної діяльності у сфері договірних прав (Vicente, 2021, с. 176–234). Причому узагальнено належні способи захисту прав та інтересів договірних сторін поділяються на переважну більшість, які спрямовані саме на забезпечення належного виконання договірних зобов'язань або принаймні пов'язані з можливістю його виконання, та способи, що мають на меті припинення зобов'язання (Rowan, 2012, с. 5).

Утім, на наш погляд, як превентивна (стимулююча щодо виконання) і компенсаційна функції (притаманні насамперед заходам цивільно-правової відповідальності), так і майже суто забезпечувальний щодо майбутніх інтересів кредитора вплив заходів з припинення договірних зобов'язань є абсолютно невіддільними від всієї динаміки договірних відносин, починаючи з узгодження волевиявлення сторін з приводу умов майбутнього договору.

Поряд зі зрозумілим наголосом на формах реалізації охоронної функції права і способах захисту вітчизняна судова практика демонструє наочні зразки реалізації через структурні елементи механізму правового регулювання регульовальної функції договірних прав. Так, у постанові Касаційного цивільного суду в складі Верховного Суду від 04.05.2022 у справі № 643/11629/19 (2022) увиразнено зв'язок:

- поведінкових настанов, юридичного факту, статусу сторін договірних правовідносин страхування та актів виконання обов'язків (що є елементами механізму правового регулювання);
- формування правових приписів, умов договору насамперед як вихідної стадії правового регулювання договірних відносин;
- принципу свободи договору, що визначає побудову і характер функціонування відповідного правового механізму.

Важливо, що саме інтегрований розгляд складових механізму й провідного принципу правового регулювання договірних відносин надав змогу суду дійти висновку, згідно з яким погоджені (конкретизовані – щодо законодавчо встановлених або закріплених у правилах страхування) страховиком та страхувальником "договірні умови та правила є обов'язковими для сторін, вони визначають зміст укладеного договору, який сторонам належить виконувати саме відповідно до його умов".

Наведений приклад засвідчує необхідність системного підходу до аналізу механізму правового регулювання, що передбачає узгодження поглядів на порядок його функціонування з ключовими принципами цивільного права загалом і зобов'язального або договірних прав зокрема. Причому варто брати до уваги їх взаємодію – адже принцип свободи договору, наприклад, може бути в належний спосіб реалізований винятково в узгодженні з принципами справедливості, розумності й добросовісності.

Своєю чергою похідний характер від усіх чотирьох зазначених принципів матиме реалізація сторонами договору принципу належного виконання зобов'язання як провідного принципу підгалузі зобов'язального права. До того ж принаймні у європейському праві добросовісність зазвичай розглядається не тільки як принцип правового регулювання, а й як прямий обов'язок учасників зобов'язальних відносин (*Shmidt*, 2018, с. 101).

2. Вплив публічного права в умовах війни.

Як складова цивільного (приватного) права договірне право у разі виникнення істотних загроз безпеці держави зазнає вирішального впливу саме з боку публічного права. За таких умов забезпечення приватного інтересу суб'єктів приватного права напряду залежить від реалізації публічного інтересу щодо організації ефективної оборони країни та підтримання прийнятного рівня суспільної життєдіяльності у її критично важливих сегментах.

Зазначене об'єктивно зумовлює різке зростання ролі характерного для публічного порядку (Діковська, 2014, с. 395) імперативного методу також і в правовому регулюванні приватних відносин, включно з договірними. Оскільки диспозитивність договірних відносин найвиразніше втілюється у принципі свободи договору, то в умовах війни саме зазначений принцип об'єктивного цивільного права має зазнавати найістотніших обмежень.

Не дарма Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод 1950 р. та практика Європейського суду з прав людини передбачають можливість запровадження різноманітних обмежень прав людини, окремі втручання у їх здійснення і навіть відступ держави від її зобов'язань за згаданою Конвенцією саме з огляду на переважання в певних ситуаціях суспільного інтересу, включно з інтересами національної безпеки, над інтересами окремих індивідів. Загальними критеріями подібних обмежень є їх об'єктивна необхідність у демократичному суспільстві з огляду на особливо значущі публічні інтереси, закріплення законом та збалансованість державного втручання, його пропорційність визначеній законом меті (пункти 166–168 рішення Європейського суду з прав людини від 23.01.2014 у справі "*East/West Alliance Limited*" проти України" (2014).

З огляду на те, що міжнародно визнані права людини на національному рівні часто конкретизуються і реалізуються саме у різноманітних цивільних відносинах (включно з договірними), обмеження в умовах війни (воєнного стану) дії принципів об'єктивного цивільного права, зокрема й принципу свободи договору, може бути кваліфіковане саме як допустиме втручання у здійснення певних прав людини. Наприклад, принцип свободи договору вочевидь безпосередньо кореспондує праву на мирне володіння майном (ст. 1 Першого

протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.). Справа в тім, що у багатьох ситуаціях набуття певного майна є передумовою або наслідком реалізації змісту договірної зобов'язання. Натомість легітимні, з погляду міжнародного права, інтереси держави, яка здійснює своє право на самозахист від агресії, полягають у:

- створенні майнової бази для фактичного відшкодування шкоди, завданої внаслідок агресії;
- гарантуванні економічної (також і продовольчої) безпеки у відносинах, потенційними учасниками яких є фізичні та юридичні особи, що є резидентами держави-агресора, або особи, діяльність яких у інший спосіб створює загрози національній безпеці держави, яка протистойть агресії;
- забезпеченні інформаційної безпеки щодо відомостей про певних суб'єктів права, належне їм майно, вчинені правочини тощо.

Окреслені інтереси створюють необхідність визначення спеціального правового статусу держави-агресора, пов'язаних з нею осіб і тих осіб, щодо яких запроваджено санкції. Наявність подібного статусу повністю або у певному обсязі унеможливорює участь зазначених суб'єктів у договірних відносинах у межах території ефективного здійснення юрисдикції України. По суті такий (правосуб'єктний) підхід означає запровадження цільових обмежень цивільної правоздатності.

Інший підхід передбачає визначення спеціального правового режиму найчутливіших з погляду національної економічної та інформаційної безпеки об'єктів цивільних прав. Він може переплітатися з правосуб'єктним підходом (заборона для резидентів держави-агресора на вчинення договорів щодо відчуження різних видів нерухомості, земельних ділянок сільськогосподарського призначення тощо) або існувати незалежно від правосуб'єктного підходу. У такому ключі під час воєнного стану запроваджено спеціальні, надзвичайно стислі строки дії довіреностей на відчуження нерухомості та реєстраційну форму для окремих договорів, включно з договорами оренди земельних ділянок публічної власності для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Отже, в умовах війни зумовлені інтересами національної безпеки приписи публічного права корегують механізм правового регулювання договірних відносин передусім у розрізі таких двох елементів структури будь-яких правовідносин, як їх сторони (суб'єктний склад) та об'єкт. Саме відповідні правовий статус і правовий режим визначають саму можливість, а подекуди і порядок укладення певного договору в умовах воєнного часу, виникнення зумовлених договором регулятивних зобов'язань або пов'язаних з порушенням останніх чи іншими обставинами охоронних правовідносин.

3. Імперативне коригування змісту договірних правовідносин.

Ключова відмінність механізму правового регулювання договірних відносин від подібних конструкцій у інших сферах дії об'єктивного цивільного права полягає в унікальному збігу водночас двох елементів зазначеного механізму. Йдеться про договір як юридичний факт і як одне з формальних джерел правових приписів, якими регламентовані відносини сторін договору. Крім того, умови договору можуть бути "провідниками" не тільки регулятивної, а й охоронної функцій права. Головне, щоб згадані умови відповідали умовам чинності правочинів і загальним засадам цивільного законодавства.

Тож за відсутності правосуб'єктних або праворежимних перешкод до укладення договору механізм правового регулювання договірних відносин в умовах війни має визначати межі здійснення вільного волевиявлення сторін щодо певного порядку вчинення цього правочину та визначення його змісту, тобто умов, та змісту зобов'язання – прав і обов'язків сторін. До того ж зміст зобов'язання – надто охоронного – в умовах воєнного часу може піддаватися істотному імперативному коригуванню. І тут спостерігається певна непослідовність законодавця як щодо кола договірних правовідносин, так і щодо допустимих способів захисту або забезпечення виконання зобов'язань.

Так само як і в період дії карантину, спричиненого пандемією *COVID-19*, законодавець в умовах воєнного часу діє надто вибірково, поширюючи обмеження на застосування окремих заходів цивільно-правової відповідальності за порушення договору та зупиняючи можливість реалізації предмета іпотеки майже винятково у позикових, кредитних правовідносинах. Фактично у такий спосіб відбувається імперативна зміна змісту відповідних охоронних і забезпечувальних зобов'язань, а тому й коригування умов договорів, покладених в основу зазначених зобов'язань.

Подібна ситуація, але вже на підзаконному рівні, коли йдеться про загалом цілком відповідні міркуванням справедливості, розумності й добросовісності урядові ініціативи зі скасування на період, пов'язаний з воєнним станом, стягнення неустойки й відсотків річних за порушення строків виконання грошових зобов'язань споживачів комунальних послуг. Утім, не виключено і скептичне ставлення до такого роду – прямо не передбаченої законом – урядової правотворчості.

Водночас потрібно визнати слушність законодавця в тому, що на відміну від "антиковідного" законодавства законодавство воєнного стану не обминає увагою такий функціонально споріднений з неустойкою захід цивільно-правової відповідальності, як стягнення інфляційних втрат і трьох відсотків річних за порушення грошового зобов'язання. Тому, звичайно, можна говорити про появу певного елемента системності в означеному сегменті правового регулювання відносин договірної відповідальності.

Безпосередній вплив на зміст договірних зобов'язань охоронного та забезпечувального плану мають також подібні до "карантинної"

правотворчості зміни до ЦК України, спрямовані на продовження дії строків позовної давності на весь час воєнного стану. Хоча тут виникають неабиякі сумніви з приводу раціональності таких новел, усвідомлення законодавцем характеру їх взаємозв'язку з зазначеними морально-правовими принципами.

Адже війна може і не справляти жодного впливу на стан та пов'язані з договором інтереси договірних кредиторів. Натомість його боржник внаслідок тривалого "розтягування" позовної давності потрапляє у скрутне з погляду його інтересів становище і в матеріально-правовому, і в процесуальному аспекті. З іншого боку, достатньо ефективним протектором для інтересів сторін більшості охоронних зобов'язань є загальне положення інституту позовної давності, що уможливорює судовий захист порушених прав сторони договору в разі пропуску позовної давності з поважних причин.

Висновки.

Механізм правового регулювання договірних відносин в умовах воєнного часу зазнає масштабних змін, викликаних безперечним пріоритетом публічно-правового інтересу із забезпечення відсічі російській збройній агресії. Зазначений пріоритет передбачає запровадження численних обмежень у дії принципу свободи договору.

В умовах війни законодавчому коригуванню підлягають вияви усіх елементів механізму правового регулювання договірних відносин: джерельної бази правових приписів, включно з порядком і формою укладення окремих різновидів договорів; юридичних фактів – договорів як підстави виникнення договірних зобов'язань; договірних правовідносин у єдності їх суб'єктного складу, об'єкта і змісту; актів здійснення прав і виконання обов'язків у регулятивних і охоронних договірних правовідносинах.

Адаптуючи механізм правового регулювання договірних відносин до умов війни законодавець має керуватись міркуваннями справедливості, розумності й добросовісності в усіх аспектах законодавчих змін, зокрема щодо запобігання прихованій дискримінації учасників різних правовідносин у разі застосування однорідних способів захисту і забезпечення виконання зобов'язань, а так само виникненню невинновданого дисбалансу інтересів сторін договору під час застосування положень про позовну давність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

REFERENCE

Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022. "Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану". (2022). № 169. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-%D0%BF#Text>

Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 28.02.2022 "Some issues of defence and public procurement of goods, works and services under martial law". (2022) No. 169. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-%D0%BF#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 "Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану". (2022). № 164. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text	Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 28.02.2022 "Some issues of notary under martial law". (2022). No. 164. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text
Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2022 "Деякі питання оплати житлово-комунальних послуг в період воєнного стану". (2022). № 206. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/206-2022-%D0%BF#Text	Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 05.03.2022 "Some issues of payment for housing and communal services during martial law". (2022). No. 206. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/206-2022-%D0%BF#Text
Діковська І. А. (2014). Принципи правового регулювання міжнародних приватних договірних зобов'язань: монографія. Київ: <i>Юрінком Інтер</i> . 464 с.	Dikovska, I. A. (2014). Principles of legal regulation of international private contractual obligations: monograph. Kyiv: <i>Yurinkom Inter</i> . 464 p.
Калаур І. Р. (2015). Договірні зобов'язання з передавання майна в користування: проблеми теорії та практики. Тернопіль: Підручники і посібники. 480 с.	Kalaur, I. R. (2015). Contractual obligations for transfer of property for use: problems of theory and practice. Ternopil: <i>Textbooks and manuals</i> . 480 pp.
Коструба А. В. (2014). Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин: монографія. Київ: <i>Ін Юре</i> . 376 с.	Kostruba, A. V. (2014). Legal facts in the mechanism of termination of civil relations: monograph. Kyiv: <i>In Yure</i> . 376 pp.
Отрадна О. О. (2014). Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: монографія. Київ: <i>Юрінком Інтер</i> . 328 с.	Otradnova O. O. (2014). Problems of improving the mechanism of civil law regulation of tort obligations: monograph. Kyiv: <i>Yurinkom Inter</i> . 328 pp.
Постанова Касаційного цивільного суду в складі Верховного Суду від 04.05.2022 у справі № 643/11629/19. (2022). https://reyestr.court.gov.ua/Review/104258304	Resolution of the Civil Court of Cassation as part of the Supreme Court dated 04.05.2022 in case. (2022) No. 643/11629/19. https://reyestr.court.gov.ua/Review/104258304
Постанова Касаційного цивільного суду в складі Верховного Суду від 06.07.2022 у справі № 521/20396/18. (2022). https://reyestr.court.gov.ua/Review/105190685	Resolution of the Civil Court of Cassation as part of the Supreme Court dated July 6, 2022 in case/ (2022) No. 521/20396/18. https://reyestr.court.gov.ua/Review/105190685
Закон України від 24.03.2022 № 2145-IX "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану". (2022). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text .	Law of Ukraine dated 24.03.2022 No. 2145-IX "On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the creation of conditions for ensuring food security under martial law". (2022) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text
Закон України від 15.03.2022 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану". (2022). № 2120-IX https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text	Law of Ukraine dated 15.03.2022 "On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the application of norms during the period of martial law" (2022). No. 2120-IX. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text
Рішення (2014) Європейського суду з прав людини від 23.01.2014 у справі "East/West Alliance Limited" проти України". https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_994#Text	Decision of the European Court of Human Rights dated 23.01.2014 in the case "East/West Alliance Limited" against Ukraine". (2014). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_994#Text
Федорченко Н. В. (2015). Договірні зобов'язання з надання послуг: проблеми теорії і практики: монографія. Київ: <i>Юрінком Інтер</i> . 328 с.	Fedorchenko, N. V. (2015). Contractual obligations for the provision of services: problems of theory and practice: monograph. Kyiv: <i>Yurinkom Inter</i> . 328 pp.

Яроцький В. Л. (2012). Особливості виникнення особистих немайнових та майнових правовідносин. <i>Форум права</i> . № 4. С. 1103-1107. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_4_185.pdf	Yarotsky, V. L. (2012). Peculiarities of the emergence of personal non-property and property legal relations. <i>Law forum</i> , 4. 1103–1107. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_4_185.pdf
Rowan S. (2012). Remedies for Breach of Contract: A Comparative Analysis of the Protection of Performance. New York: Oxford University Press. 265 pp.	Rowan, S. (2012). Remedies for Breach of Contract: A Comparative Analysis of the Protection of Performance. New York: Oxford University Press. 265 pp.
Vicente D. M. (2021) Comparative Law of Obligations. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. 496 pp.	Vicente, D. M. (2021) Comparative Law of Obligations. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. 496 pp.
Shmidt J. P. (2018). Art:201: Good Faith and Fair Dealings. Commentaries on European Contract Laws / Jansen N., Zimmermann R. (eds). New York: Oxford University Press. pp. 101-156.	Shmidt, J. P. (2018) Art:201: Good Faith and Fair Dealings. Commentaries on European Contract Laws. Jansen N., Zimmermann R. (eds). New York: Oxford University Press. (pp. 101-156).

Конфлікт інтересів: Автор заявляє, що він не має фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не має відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автор працює в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Автор не отримував прямого фінансування для цього дослідження.

Примак В. Механізм правового регулювання договірних відносин в умовах воєнного стану. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 4. С. 28-38. Серія. Юридичні науки. [https://doi.org/10.31617/3.2023\(129\)03](https://doi.org/10.31617/3.2023(129)03)

Надійшла до редакції 04.08.2023.

Підписано до друку 18.08.2023.

Опубліковано онлайн 03.09.2023.